

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

ГАЦОЄВА ЛІЛІЯ СТЕПАНІВНА

УДК 796.011.3.012.1:616.28-008.14-053.66

**КОРЕКЦІЯ ПСИХОМОТОРНОЇ ФУНКЦІЇ
ДІТЕЙ 8-10 РОКІВ ЗІ ЗНИЖЕНИМ СЛУХОМ
ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

24.00.02 - Фізична культура, фізичне виховання
різних груп населення

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту

Дисертація є рукопис.

Роботу виконано у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України.

- Науковий керівник:** доктор педагогічних наук, професор
КУЦ Олександр Сергійович
Херсонський державний педагогічний університет,
завідувач кафедри теорії та методики фізичного
виховання
- Офіційні опоненти:** доктор біологічних наук, професор
ПОЛАТАЙКО Юрій Олексійович
кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент
ГУРІНОВИЧ Христина Євгенівна
Львівський державний університет фізичної
культури

Захист відбудеться 20 червня 2013 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К. 64.862.01 Харківської державної академії фізичної культури за адресою: 61058, м. Харків, вул. Клочківська, 99.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківської державної академії фізичної культури (61058, м. Харків, вул. Клочківська, 99).

Автореферат розісланий 20 травня 2013 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.С. Ашанін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Політичні, економічні та соціальні перебудови, які відбуваються сьогодні в Україні, зумовили необхідність суттєвих змін у системі спеціальної освіти, концептуальні ідеї якої базуються на положеннях Конституції України, Законах України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", Національній програмі "Діти України", Державній програмі "Слух" на 2008-2012 роки та інших офіційних державних документах, на досягненнях вітчизняної і зарубіжної дефектологічної науки, на результатах експериментальних досліджень, національних традиціях нашого суспільства.

Однією з головних проблем сучасної спеціальної освіти є пошук нових підходів, форм, методів навчання і виховання, які б відповідали можливостям та потребам цих дітей і сприяли розвитку їх талантів, розумових і фізичних здібностей. Це обумовлено перш за все: збільшенням кількості дітей, які мають різного ступеня зниження слуху (Л. І. Аксенова, 2004; В. І. Лубовский 2005, Ю.О. Полатайко 2013); розвитком медицини та можливостям сучасної імплантації (М. Р. Богомильський, 2002); розповсюдженням нових форм спеціальної освіти (інтегроване, інклюзивне) (І. Г. Багрова, 2004; Г. М. Пенін, 2006). Все це вказує на необхідність оновлення змісту спеціальної освіти, на пошук науково-обґрунтованих розробок нових засобів та методів фізичного виховання, як структурної частини спеціальної освіти, що дозволить не тільки покращити фізичний стан але зробить більш ефективним процес навчання дітей зі зниженим слухом.

Як зазначається в Державній програмі "Слух" на 2008-2012 роки", від 4-10% населення Європи страждають від проблем із слухом, а в Україні станом на 01.01.2008 р. налічувалось близько 1 млн. дорослих та 300 тис. дітей з порушенням слуху. За даними МОН України на 2008/2009 навчальний рік в мережі загальноосвітніх навчальних закладів для дітей зі зниженим слухом створено 26 шкіл та шкіл-інтернатів.

Питання діагностики, лікування і профілактики порушень органів слуху в дитячому віці і пов'язаних з цим вторинних відхилень є актуальною проблемою, оскільки слухова функція має провідне значення в розвитку мови, а слуховий аналізатор є одним із основних каналів, який несе дитині інформацію про навколишній світ (В. Л. Дідковський, 2000; Є. С. Іванов, 1992; І. В. Корольова, 2005; Т. В. Николаєва 2006; М. С. Певзнер, 1980).

Дослідженнями низки вчених доведено, що зниження слуху призводить не лише до порушень у розвитку мови і особливостей психічного розвитку, але й до відхилень рухової сфери дітей зі зниженим слухом (І.М. Бабій, 2002; Н.Г. Байкіна, 1992; Л.С. Виготський, 1995, 2005; І.Б. Грибовська, 1998; С.А. Королев, 2004; Б.В. Сермеєв, 1980; та ін.), уповільнює рухові реакції, знижує швидкість виконання рухів, порушує точність координації рухів, робить нерівномірним розподіл зусиль, викликає проблеми статичної та динамічної рівноваги, ускладнює розвиток просторово-часової орієнтації та інше.

Питання корекції психомоторної функції дітей зі зниженим слухом у науковій літературі не знайшло однозначного вирішення. Мають місце поодинокі дослідження окремих показників психомоторної функції дітей з вадами слуху. Так, Н. П. Лещій (2004) розробила методику розвитку координації; Я. В. Крет (2000) розглядала питання корекції психофізичного розвитку дітей з вадами слуху старшого дошкільного віку. Рівень сформованості координаційно-рухової сфери дітей зі зниженим слухом у своїй роботі вивчала І. М. Ляхова (2006). Рання діагностика психомоторної функції дає змогу отримати відомості про рівень фізичного стану, фізичної підготовленості, рухової активності, особливостей розумової й фізичної працездатності дітей зі зниженим слухом (І. П. Випасняк, 2007; Х. Є. Гурінович, 2006; О. В. Колишкін, 2004 та ін.). Пошук ефективних засобів, методів і форм, які б забезпечили диференційований підхід у процесі корекції психомоторної функції у навчально-виховному процесі спонукав нас до творчого вирішення вказаних проблем.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно Зведеного плану науково-дослідної роботи Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України на 2011-2015 рр. за темою 3.8. «Теоретико-методологічні основи побудови системи масового контролю і оцінки рівня розвитку і фізичної підготовленості різних груп населення» (номер державної реєстрації 0111U000192). Роль автора у виконанні наукової теми полягала в аналізі існуючих методів і форм фізичного виховання дітей зі зниженим слухом, в розробці, обґрунтуванні та апробації методики корекції психомоторної функції дітей 8-10 років зі зниженим слухом у процесі фізичного виховання та в окресленні перспективи їх удосконалення.

Мета і задачі дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику корекції психомоторної функції дітей 8-10 років зі зниженим слухом на основі системного використання засобів і методів фізичного виховання.

Досягнення поставленої мети припускало вирішення таких **задач**:

1. Вивчити та проаналізувати сучасний стан дослідженості проблеми фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку зі зниженим слухом.
2. Виявити особливості та вікову динаміку фізичного розвитку, соматичного здоров'я, рухової активності, фізичної підготовленості, фізичної і розумової працездатності та показників психомоторної функції дітей молодшого шкільного віку зі зниженим слухом.
3. Розробити оціночні таблиці фізичного розвитку, фізичної підготовленості, рухової активності, фізичної та розумової працездатності та показників психомоторної функції дітей зі зниженим слухом молодшого шкільного віку.
4. Розробити та експериментально обґрунтувати експериментальну методику корекції психомоторної функції дітей 8-10 років зі зниженим слухом засобами фізичного виховання.

Об'єкт дослідження - система фізичного виховання дітей 8-10 років зі зниженим слухом.

Предмет дослідження – процес корекції психомоторної функції дітей 8-10 років зі зниженим слухом засобами фізичного виховання.

Для розв'язання поставлених завдань було використано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідженні**: аналіз та узагальнення даних науково-методичної і спеціальної літератури, нормативних документів; соціологічні методи дослідження (бесіди, анкетування, інтерв'ю та ін.); педагогічне спостереження; педагогічний експеримент; методи педагогічних контрольних випробувань (тести); медико-біологічні методи дослідження; визначення соматичного здоров'я за методикою Г. Л. Апанасенко; визначення індексу рухової активності за методикою О. С. Куца; методи психодіагностики (увага, рухова пам'ять); інструментальний метод реєстрації показників психомоторної функції; математико-статистичні методи обробки інформації використовувалися для кількісної та якісної оцінки отриманих результатів і визначення ефективності запропонованої методики. Провідними методами були педагогічний експеримент та педагогічні спостереження.

Наукова новизна одержаних результатів: вперше розроблена і експериментально обґрунтована методика корекції порушень психомоторної функції дітей 8-10 років зі зниженим слухом засобами фізичного виховання; вперше досліджені стан соматичного здоров'я, обсяг рухової активності, фізична підготовленість, фізична і розумова працездатність та показники психомоторної функції дітей 8-10 років зі зниженим слухом; вперше розроблені регіональні оціночні таблиці фізичного стану дітей зі зниженим слухом для південного регіону України; розроблено комп'ютерну програму "Програма аналізу й обробки даних "BallMotion" для реєстрації показників психомоторної функції; виявлено рівень взаємозв'язку показників рухової активності та показників психомоторної функції з рівнем фізичної та розумової працездатності; розроблено комплекс педагогічних умов (планування, організація, методика, засоби, контроль в процесі фізичного виховання дітей зі зниженим слухом).

Практичне значення одержаних результатів полягає в: розробці експериментальної програми занять фізичними вправами у корекції психомоторної функції дітей 8-10 років зі зниженим слухом, яка може бути використана в практиці спеціальних загальноосвітніх шкіл, шкіл-інтернатів та інших навчально-виховних закладів, де навчаються діти з вадами слуху; у виявленні умов педагогічного процесу, що сприяють ефективній корекції психомоторної функції дітей 8-10 років зі зниженим слухом засобами фізичного виховання.

Впроваджений навчальний посібник «Методика корекції психомоторної функції дітей молодшого шкільного віку зі зниженим слухом засобами фізичного виховання» в практику фізичного виховання спеціальних загальноосвітніх шкіл і шкіл-інтернатів. Рекомендації можуть бути використані у процесі підготовки фахівців з фізичного виховання й фізичної

реабілітації під час викладання дисциплін «Адаптивна фізична культура», «Валеологія» і «Фізична реабілітація».

Ефективність використання методики корекції психомоторної функції дітей 8-10 років зі зниженим слухом підтверджено актами впровадження результатів дослідження у практику шкільного фізичного виховання спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів міст Миколаєва та Херсону, також у навчальний процес кафедр теорії і методики фізичного виховання факультету фізичного виховання та спорту Херсонського державного університету, кафедри фізичного виховання інституту фізичного виховання Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, у навчально-тренувальний процес Херсонського регіонального центру з фізичної культури та спорту інвалідів «Інваспорт» та у медико-педагогічний процес Херсонського центру здоров'я та спортивної медицини.

Особистий внесок здобувача полягає в самостійному визначенні напрямку, мети, завдань дослідження, накопиченні теоретичного та експериментального матеріалу, в організації і проведенні експериментального дослідження, в обробці одержаних результатів, їх аналізі й описі, а також у розробці методики корекції психомоторної функції дітей 8-10 років зі зниженим слухом. У роботах, виконаних у співавторстві, дисертантові належать експериментальні дані та їх аналіз.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення, експериментальні дані та висновки були представлені й обговорювалися на Міжнародних науково-практичних конференціях «Здоров'я і освіта: проблеми та перспективи», (м. Донецьк, 2010), «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичного виховання, здоров'я і професійно-педагогічної підготовки різних верст населення» (м. Київ, 2010, 2011), VII-VIII Міжнародних науково-практичних конференціях «Фізична культура, спорт та здоров'я нації» (м. Вінниця, 2009, 2011); «Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту», (м. Чернігів, 2011, 2012); на Всеукраїнських науково-практичних конференціях: на V-X науково-практичних конференціях «Актуальні проблеми юнацького спорту», (м. Херсон, 2008-2012) «Проблеми сучасної валеології, фізичної культури та спорту» (м. Херсон, 2010-12).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження опубліковані в методичному посібнику «Методика корекції психомоторної функції дітей молодшого шкільного віку зі зниженим слухом засобами фізичного виховання» (2012) та в 19 наукових працях, 11 з яких надруковані в наукових фахових виданнях України, 5 з них написані одноосібно.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, додатків. Матеріали дослідження викладені на 286 сторінках друкованого тексту, містять 31

таблицю, 60 рисунків, 7 додатків. Список використаної літератури, що нараховує 257 літературних джерел (з них 25 іноземною мовою).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження, наведено узагальнюючу інформацію про методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, особистий внесок здобувача, відображено апробацію результатів дослідження, публікації та структуру дисертації.

У **першому розділі “Сучасний стан проблеми дослідження психомоторної функції дітей молодшого шкільного віку зі зниженим слухом”** проаналізовано матеріали вітчизняної та зарубіжної науково-методичної літератури, узагальнено відомості щодо причин виникнення порушень нормального функціонування слухового аналізатора в наслідок чого може статися стійке відхилення слуху.

Визначено, що до спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей зі зниженим слухом приймаються діти, які мають середню втрату слуху у мовній зоні від 30 до 80 децибел, розрізняють мову розмовної гучності на відстані до 3 метрів, що заважає їх навчанню в загальноосвітній школі. Встановлено, що направлення дітей до спеціальних загальноосвітніх шкіл здійснюється на підставі висновків відповідних психолого-медико-педагогічних консультацій, які керуються медичною класифікацією Л.В. Неймана та педагогічною Р.М. Боскіс. Аналіз науково-методичної літератури свідчить що, порушення слуху впливає на весь хід як психічного так і фізичного розвитку дитини.

Теоретичне вивчення проблеми психомоторної функції дітей зі зниженим слухом зумовило певну послідовність етапів дослідження, яке передбачало вивчення показників психомоторної функції у єдності з фізичним розвитком, фізичною підготовленістю, руховою активністю, розумовою та фізичною працездатністю. Таким чином, підняті проблеми є надзвичайно актуальними, що і визначило напрям нашого дослідження.

У **другому розділі “Методи і організація дослідження”** подано відомості про методи, які використані для вирішення поставлених завдань, та організацію дослідження. Для вирішення 1-го завдання застосовувався метод теоретичного аналізу та узагальнення даних науково-методичної літератури; 2-го завдання – соціологічні (анкетування вчителів), педагогічні й медико-біологічні методи тестування. Досліджень передбачала проведення поетапного педагогічного експерименту.

Перший етап (вересень 2009 р. – червень 2010 р.) був присвячений теоретичному узагальненню проблеми корекції психомоторної функції дітей молодшого шкільного віку зі зниженим слухом. Детальний аналіз спеціальної науково-методичної літератури дозволив обґрунтувати мету, гіпотезу та основні завдання, визначити об'єкт, предмет, методи та схему дослідження.

Метою **другого етапу** дослідження (вересень 2010 р. – листопад 2010 р.) стало проведення констатуючого експерименту: вивчення показників фізичного розвитку, соматичного здоров'я, фізичної підготовленості, рухової активності, фізичної та розумової працездатності та показники розвитку психомоторної функції; визначення змісту методики корекції психомоторної функції

На цьому етапі у дослідженнях брали участь 119 дітей зі зниженим слухом віком від 8 до 10 років. Були апробовані методики дослідження, виявлені загальні закономірності, які враховувалися, як необхідні орієнтири у розробці методики корекції психомоторної функції дітей молодшого шкільного віку зі зниженим слухом.

На **третьому етапі** (грудень 2010 – червень 2011 р.) розроблялася методика корекції психомоторної функції дітей молодшого шкільного віку зі зниженим слухом, визначався взаємозв'язок між показниками тижневого індексу рухової активності, фізичною та розумовою працездатності і показниками психомоторної функції та сформовані експериментальна (ЕГ) і контрольна (КГ) групи дітей 9 років зі зниженим слухом.

У ході **четвертого етапу** (вересень 2011 р. – квітень 2012 р.) здійснено перевірку ефективності експериментальної методики навчання, уточнено й узагальнено результати дослідницько-експериментальної роботи, зроблено експериментально обґрунтовані висновки й розроблено методичні рекомендації.

Заключний **п'ятий етап** дослідження (лютий – травень 2012 р.) передбачав поглиблене вивчення спеціальної літератури для зіставлення отриманих нами результатів дослідження з наявними науковими даними. На цьому етапі впроваджувалися результати виконаної роботи в практику фізичного виховання через публікацію навчально-методичного посібника, наукових статей, виступів на наукових конференціях, а також здійснювалося літературне оформлення дисертації та автореферату.

У **третьому розділі “Характеристика фізичного стану дітей 8-10 років зі зниженим слухом”** подано результати констатуючого експерименту, мета якого – встановити вікову динаміку фізичного стану дітей молодшого шкільного віку зі зниженим слухом, зокрема фізичного розвитку, соматичного здоров'я, рухової активності, фізичної підготовленості, фізичної та розумової працездатності, показників психомоторної функції.

Також з метою визначання особливостей досліджуваного контингенту було проведено анкетне опитування вчителів за його результатами, було встановлено, що головною причиною, що призводить до порушення слуху у дітей молодшого шкільного віку, які навчаються в спеціальних загальноосвітніх закладах, є спадковість (42 %); у 27 % досліджуваних дітей зниження слуху відбулося в наслідок негативної дії ототоксичних антибіотиків; травми стали причинами порушень слуху у 8 % досліджуваних дітей; несприятливе протікання вагітності матері стало причиною порушень

слуху у 5,6 % дітей; вірусно-інфекційні захворювання викликали зниження слуху у 6,4 % дітей; у 11 % - етіологія була нез'ясована. Майже у 83,7% дітей зниження слуху відбулося в домовний період.

Порівняльний аналіз показників фізичного розвитку дітей 8-10 років зі зниженим слухом, показав вірогідну різницю між всіма віковими групами, як дівчаток так і хлопчиків ($P < 0,001$). Слід відзначити, що найбільші відносні прирости встановлені у дітей зі зниженим слухом від 9 до 10 років (до 29,9%) (табл. 1).

Таблиця 1

Зміни морфо-функціональних показників дітей 8-10 років зі зниженим слухом

Показники	Стать	Відносний приріст, %	Відносний приріст, %	Абс. приріст	Відносний приріст, %
		8-9 років	9-10 років	8-10 років	
Довжина тіла, см	Д	4,7	8,4	16,27	13,11
	Х	3,02	7,72	13,39	10,74
Маса тіла, кг	Д	14,85	23,49	9,24	38,34
	Х	7,89	29,85	9,18	37,75
Обвід грудної клітки, см	Д	2,61	4,50	4,24	7,11
	Х	3,41	4,56	4,79	7,97
ЖЄЛ, мл	Д	15,4	14,81	364,4	30,22
	Х	11,1	15,12	331,4	26,23
Кистьова динамометрія, кг	Д	40,57	2,37	3,62	42,94
	Х	2,5	19,67	2,31	22,17
ЧСС, уд/хв	Д	1,27	0,8	0,4	0,47
	Х	1,47	0,23	1,46	1,7
АТсист., мм.рт.ст	Д	2,5	0,28	2,1	2,22
	Х	3,82	0,47	3,19	3,35
АТдіаст., мм.рт.ст	Д	2,11	0,3	1,59	2,41
	Х	1,6	3,22	3,08	4,82

Неоднозначна картина встановлена за показниками функціонального стану. Проте, найбільш суттєві прирости у дівчаток відбуваються у віці від 8 та 9 (до 40,6%) років, а у хлопчиків (ЖЄЛ, кистьова динамометрія та АТдіаст) від 9 до 10 років (до 19,7 %).

Аналіз вікової динаміки рухової активності показав, що з віком (від 8 до 10 років) індекс рухової активності дітей зі зниженим слухом достовірно збільшується. Найбільший приріст у цьому показнику, як у дівчаток так і у хлопчиків, відбувається від 9 до 10 років (відповідно 16,2 і 19,8%).

Для визначення фізичної підготовленості дітей зі зниженим слухом нами були використані програмні вимоги з предмету фізична культура для спеціальних загальноосвітніх шкіл для дітей зі зниженим слухом. Аналіз вікової динаміки показав, що найбільші прирости у показниках фізичної підготовленості дівчаток і хлопчиків відбулися у віці від 9 до 10 років (до 26 і

до 26,7% відповідно). Лише у прояві швидкості, швидкісно-силових якостей, сили та статичної рівноваги з відкритими очима вік у хлопчиків від 8 до 9 років (до 26,2%) виявився більш сприятливим.

Проведене дослідження вікових змін у показниках фізичної працездатності за індексом Гарвардського степ тесту (ІГСТ) виявило відсутність вірогідного збільшення за всіма віковими групами дітей зі зниженим слухом. Найбільший приріст фізичної працездатності у дітей зі зниженим слухом відбувається від 8 до 9 років. Що стосується вікової динаміки показників розумової працездатності (за методикою кільця Ландольта), то варто відзначити, що у дівчаток та хлопчиків зі зниженим слухом вірогідні зміни встановлені між дітьми від 8 до 9 років та від 8 до 10 років майже за всіма показниками ($P < 0,01 \div 0,001$). Найбільший абсолютний приріст відбувається між 8 та 9 роками. Виявлена також негативна вікова динаміка у дівчаток в показниках коефіцієнту розумової продуктивності, коефіцієнту точності виконання завдання і швидкості переробки зорової інформації та у хлопчиків у обсязі зорової інформації у віці від 9 до 10 років, що, на наш погляд може вказувати на розумову втому, яка накопичується за роки навчання.

Аналіз вікових змін у показниках психомоторної функції у дівчаток і хлопчиків не виявив вірогідних розбіжностей. Лише у показниках тепінг-тесту (ТТ) зафіксовано вірогідне відставання хлопчиків 8 років від 9 і 10-річних ($P < 0,001$) (рис. 1).

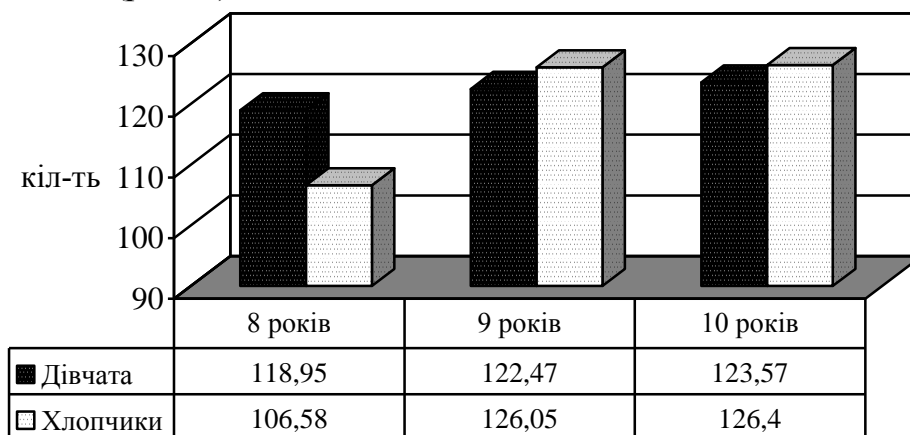

Рис. 1. Вікова динаміка показників частоти рухів дітей 8-10 років зі зниженим слухом

У дівчаток у віці від 9 до 10 років найбільші абсолютні прирости відбулися у показниках: реакції на об'єкт, що рухається, сприйняття часу та руховій пам'яті. У хлопчиків - реакції на об'єкт, що рухається, сприйняття силових зусиль та у руховій пам'яті.

Отримані результати дослідження свідчать про необхідність розробки спеціальних педагогічних заходів, які дозволяють не тільки враховувати, але й певною мірою покращити фізичний стан та психомоторну функцію молодших школярів зі зниженим слухом.

У четвертому розділі “Наукове обґрунтування експериментальної методики корекції психомоторної функції дітей зі зниженим слухом”

подана експериментальна методика корекції психомоторної функції дітей зі зниженим слухом.

Вона розроблена нами відповідно до навчальної програми 2005 року. Окрім вимог державної програми в основу змісту методики корекції були включені добре апробовані ефективні засоби: загально розвиваючі і спеціальні вправи, різноманітні за змістом і напрямком рухливі ігри, елементи спортивних ігор (баскетбол), також передбачено використання комплексів спеціально підібраних фізичних вправ, спрямованих на корекцію психомоторної функції.

Основною складовою експериментальної методики були вправи з корекції психомоторної функції: просторової орієнтації, просторово-часової орієнтації, швидкості, рівноваги, сприйняття часу, сприйняття силових зусиль, координації, рухової пам'яті, уваги. Засоби для їх розвитку включались у кожне заняття впродовж усього періоду експерименту та методичні прийоми, що базувалися на підвищених вимогах до діяльності різних аналізаторів (зорових, вестибулярний, тактильний), що пов'язано з обмеженим слуховим контролем явищ та предметів.

Фізичне навантаження планувалося за такими параметрами: характером вправи; тривалістю вправи; інтенсивністю; координаційною складністю; інтервалом відпочинку між вправами; кількістю вправ у серії; інтервалом відпочинку між серіями; кількістю серій; фізіологічною спрямованістю; величиною навантаження. Також ми контролювали основні зовнішні ознаки втоми: колір шкіри обличчя, пітливість, характер дихання і рухів, міміка, увага і самопочуття учнів

Програма корекції складається з чотирьох частин, в її основі лежить системний підхід. Він припускає вирішення на одному занятті різних, але взаємопов'язаних завдань з декількох розділів програми. Це сприяє цілісному фізичному і психічному розвитку дитини. Заняття проводяться у другій половині дня за спеціально складеним розкладом, відповідно до навчального плану (70 годин на рік, два рази на тиждень по 45 хвилин).

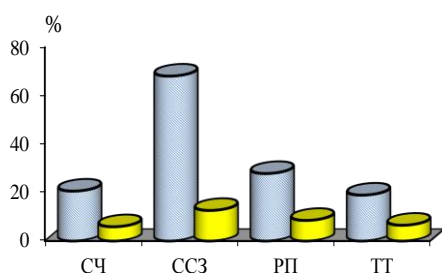
Для проведення основного педагогічного експерименту були сформовані дві групи – експериментальна 21 особа (м. Херсон) та контрольна (м. Миколаїв) - 20 осіб. У дітей експериментальної групи заняття проводилися за розробленою нами методикою, а у контрольної – за загальноприйнятою. Медико-педагогічний контроль здійснювався за складеними нами регіональними оціночними таблицями

Характеристика результатів впровадження авторської методики в навчально-виховний процес дітей зі зниженим слухом молодшого шкільного віку і порівняння їх з вихідними даними дали можливість стверджувати, що за всіма показниками психомоторної функції в експериментальній групі відбулися значні зміни.

Розроблена експериментальна методика дозволила дітям ЕГ значно покращити всі показники психомоторної функції: швидкість простої сенсомоторної реакції у дівчат ЕГ покращилася на 30,05 %, швидкість реакції

вибору - на 20,05 %, реакція на об'єкт, що рухається – на 36,64 %. У хлопчиків ЕГ відбулися аналогічні зміни: швидкість простої сенсомоторної реакції – на 27,67%, швидкість реакції вибору – на 20,74%, реакція на об'єкт, що рухається – на 36,19% ($P < 0,05 \div 0,01$)

Під впливом експериментальної методики у розвитку максимальної частоти рухів («тепінг-тест» ТТ) також спостерігаються позитивні зміни. У дівчаток ЕГ у показнику ТТ результат покращився на 18,94 % ($P < 0,05$), у хлопчиків КГ - на 20,54 % ($P < 0,05$) (рис. 2, 3).

Примітка: СЧ – сприйняття часу, ССЗ – сприйняття силових зусиль, РП- рухова пам'ять, ТТ- тепінг-тест.

Рис. 2 Відносні прирости показників психомоторної функції дівчаток ЕГ и КГ за період основного експерименту

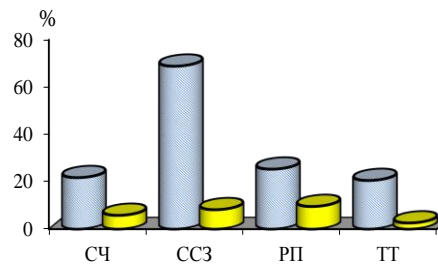

Рис. 3 Відносні прирости показників психомоторної функції хлопчиків ЕГ и КГ за період основного експерименту

Матеріали дослідження показали, що достовірні прирости під впливом експериментальної методики відбулися у показниках рухової пам'яті: у дівчаток ЕГ вони покращилися на 27,85 %; сприйняття часу (СЧ) - на 20,59 %; сприйняття силових зусиль - на 68,05 % ($P < 0,001$).

За результатами дослідження, під впливом експериментальної методики у хлопчиків ЕГ результати покращилися у показниках СЧ на 21,74 %, у показниках ССЗ на 68,82 %, РП покращилася на 25,32 %

За абсолютними показниками у дітей КГ теж відбулися позитивні зрушення, але, порівняно з дітьми ЕГ, за винятком сприйняття силових зусиль статистично достовірних змін не відбулося ($P > 0,05$).

Експериментальна методика позитивно вплинула не тільки на психомоторну функцію але і на інші показники фізичного стану дітей ЕГ.

У морфо-функціональних показниках дітей зі зниженим слухом експериментальної групи достовірні позитивні зміни зафіксовані: у дівчаток ЕГ у показниках ОГК, ЖЄЛ, ЧСС, кистьової динамометрії, у хлопчиків – ЖЄЛ, АТсист, та кистьова динамометрія ($P < 0,05 \div 0,01$). У дітей контрольної групи зміни також відбулися за всіма показниками фізичного розвитку, але вони були не суттєві ($P > 0,05$).

Відбулися значні позитивні зрушення у переважній більшості показників соматичного здоров'я дітей зі зниженим слухом: за показниками масо-ростового індексу дівчат та хлопчиків результати збільшилися на 3,94%

та 3,85% відповідно, за показником життєвого індексу у дівчат результати покращилися на 6,76 мл/кг (13,29%), у хлопчиків – на 6,28 мл/кг (13,06%), за силовим індексом – у дівчат він покращився на 25,24%, у хлопчиків – на 15,61%, за індексом Робінсона у дівчат - на 3,74 ум. од. (4,62%) у хлопців на – 4,64 ум. од. (5,4 %) ($P > 0,05$), показник індексу Руф'є покращився у дівчат та хлопчиків на 23,64% та 16,96% відповідно. Аналіз впливу експериментальної методики на рівень соматичного здоров'я дітей ЕГ показав його зростання: у дівчат ЕГ від низького (на початку формуючого етапу експерименту) до середнього рівня; у хлопчиків – від низького до нижче середнього. У дітей КГ рівень соматичного здоров'я залишився низьким.

Реалізація авторської методики у значній мірі збільшила тижневий індекс рухової активності дітей зі зниженим слухом молодшого шкільного віку за рахунок збільшення обсягу ФОРА. Який за період експерименту збільшився у дівчат на 22,29%, у хлопчиків – на 18,08%. У дітей контрольної групи у показнику рухової активності вірогідних змін не відбулося ($P > 0,05$).

У процесі експерименту було встановлено, що завдяки більш високим темпам приросту показників фізичної підготовленості дітей молодшого шкільного віку зі зниженим слухом експериментальної групи виявлені більш значні зміни, ніж у дітей контрольної групи ($P < 0,05 \div < 0,001$). У дівчат ЕГ швидкість бігу покращилася на 14,04 %, швидкісна витривалість на 7,53 %, м'язова сила (згинання і розгинання тулуба) збільшилася на 41,44 %, швидкісно-силові якості покращились на 21,02%, спритність на 9,12 %, гнучкість на 40,91 %; у хлопчиків ЕГ швидкість бігу покращилася на 14,31 %, швидкісна витривалість на 7,76 %, м'язова сила (згинання і розгинання тулуба) збільшилася на 28,50 %, швидкісно-силові якості на 19,40 %, спритність на 8,73 %, гнучкість на 41,82 %. За всіма показниками фізичної підготовленості у дітей ЕГ відбулися достовірні зрушення ($P < 0,01 \div 0,001$). У дітей КГ теж відбулися зміни, але за абсолютними та відносними величинами вони були статистично не достовірні ($P > 0,05$).

У результаті проведеного експерименту показники розумової працездатності (точність виконання завдання та коефіцієнт розумової продуктивності) в дітей ЕГ мали достовірні позитивні зрушення: показник точності виконання завдання збільшилися у дівчат від 0,681 до 0,837 ум. од. (на 22,9%), у хлопчиків - від 0,655 до 0,830 ум. од. (на 26,72 %), коефіцієнт розумової продуктивності у дівчат збільшився на 74,48 ум. од. (на 24,76 %), у хлопчиків – на 87,51 ум. од. (на 31,77 %). У всіх випадках рівень вірогідності змін виявився досить високий ($P > 0,05$).

Обсяг зорової інформації та швидкість переробки зорової інформації в дітей ЕГ та КГ не зазнали вірогідних змін ($P > 0,05$). Обсяг зорової інформації збільшився у дівчат ЕГ на 0,24 %, у хлопчиків на 4,55%, швидкість переробки зорової інформації у дівчат ЕГ на 0,66 %, у хлопчиків на 3,2% ($P > 0,05$). У контрольній групі теж відбулися зрушення, але величина зрушень була значно меншими, ніж у експериментальній групі ($P > 0,05$), а в деяких випадках (у дівчаток КГ у обсязі зорової та у хлопчиків КГ у

швидкості переробки зорової інформації) динаміка змін була негативна ($P > 0,05$).

Аналогічні зміни відбулися за показником фізичної працездатності: результати за даним тестом збільшилися у дівчат ЕГ від 62,04 ум.од до 66,8 ум.од. (7,67%), у хлопчиків ЕГ від 63,2 ум.од. до 68,7 ум.од. (8,7 %) ($P < 0,001$). У дітей КГ теж відбулися зміни, але за абсолютними та відносними величинами вони були значно меншими ($P > 0,05$) (рис. 4)

Позитивні зрушення у результатах експериментальної групи в значній мірі позначилися на тісноті взаємозв'язків показників психомоторної функції та обсягом рухової активності з показниками розумової і фізичної працездатності. Найбільш значні рівні взаємозв'язків виявилися рівням розвитку індексу рухової активності з точністю виконання завдання та ІГСТ ($r = 0,721$, $r = 0,723$ відповідно), між рівням розвитку швидкості реакції вибору з точністю виконання завдання та ІГСТ ($r = -0,703$, $r = -0,729$ відповідно), між рівням розвитку сприйняття часу і рівнями розвитку з точністю виконання завдання та ІГСТ ($r = 0,722$, $r = 0,781$ відповідно), між рівням розвитку сприйняття силових зусиль і рівнями розвитку КРП та ІГСТ ($r = -0,796$, $r = 0,817$ відповідно).

У хлопчиків ЕГ найбільш тісним виявився взаємозв'язок між показниками точності виконання завдань і коефіцієнту розумової продуктивності з індексом рухової активності ($r = 0,771$, $r = 0,718$ відповідно), з показником швидкості простої сенсомоторної реакції ($r = -0,720$, $r = -0,810$ відповідно), з показником сприйняття силових зусиль ($r = -0,730$, $r = -0,830$ відповідно), з показником рухової пам'яті ($r = -0,720$, $r = -0,740$ відповідно), з показником частоти руху ($r = 0,756$, $r = 0,753$ відповідно)

Таким чином, експериментальна методика, в основі якої були покладені ефективні форми, методи і засоби корекції психомоторної функції, позитивно вплинула на фізичний стан дітей зі зниженим слухом

У п'ятому розділі “Аналіз та узагальнення результатів дослідження” наведено три групи даних, отриманих у процесі дослідження, та здійснено зіставлення їх з опублікованими науковими працями.

Дані, що доповнюють існуючі розробки і матеріали дослідження. Матеріали наших досліджень значною мірою доповнюють результати інших авторів щодо чинників, які визначають фізичний стан дітей з вадами слуху, зокрема, про позитивний вплив рухової активності на показники фізичної працездатності (І. П. Випасняк, 2007, Х.Є. Гурінович, 2007, Н. Сіроштан та ін.), фізичної підготовленості (І. М. Бабій, 2002, Г. В. Кучеренко, 2007) та психологічного стану (Я.В. Крет, 2000, О.Ю. Михайлова, 2000) та корекції психомоторної функції (Н.П. Лещій, 2004, І.М. Ляхова, 2006, І.В. В.Хмельницька, 2006) дітей з вадами слуху з використанням колового, змагального та ігрового методів (І. П. Випасняк, 2007, І. Б. Грибовська, 1998, А.В. Мут'єв, 2003).

Дані, що підтверджують результати досліджень інших авторів. Результати нашого дослідження підтверджують загальні закономірності, які

лежать в основі фізичного розвитку, функціонального стану серцево-судинної та дихальної систем організму дитини і визначені у численних роботах інших авторів (С. Б. Тихвинського, С. В. Хрущева, А. Г. Хрипкова) Також підтверджено висновки ряду авторів про відставання показників функціонального стану дітей молодшого шкільного віку зі зниженим слухом від вікових норм (Х.Є. Гурінович, 2007, О. М. Гасюк, 2004, Т.Є. Шумна, 2005 та ін.).

Нові дані. вперше розроблена і експериментально обґрунтована методика корекції порушень психомоторної функції дітей 8-10 років зі зниженим слухом засобами фізичного виховання; вперше досліджені стан соматичного здоров'я, обсяг рухової активності, фізична підготовленість, фізична і розумова працездатність та показники психомоторної функції дітей 8-10 років зі зниженим слухом; вперше розроблені регіональні оціночні таблиці фізичного стану дітей зі зниженим слухом для південного регіону України; розроблено комп'ютерну програму "Програма аналізу й обробки даних "BallMotion" для реєстрації показників психомоторної функції; виявлено рівень взаємозв'язку показників рухової активності та показників психомоторної функції з рівнем фізичної та розумової працездатності; розроблено комплекс педагогічних умов (планування, організація, методика, засоби, контроль в процесі фізичного виховання дітей зі зниженим слухом).

ВИСНОВКИ

1. Аналізуючи дослідження останніх років, встановлено, що порушення нормальної будови та функції органа слуху в наслідок захворювань, травм, дії ототоксичних препаратів (зокрема антибіотиків) та аномалії розвитку слухового аналізатора, можуть стати причинами стійких відхилень слуху.

Визначено, що до спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей зі зниженим слухом приймаються діти, які мають середню втрату слуху у мовній зоні від 30 до 80 децибел, розрізняють мову розмовної гучності на відстані до 3 метрів, що заважає їх навчанню в загальноосвітній школі.

Встановлено, що направлення дітей до спеціальних загальноосвітніх шкіл здійснюється на підставі висновків відповідних психолого-медико-педагогічних консультацій, які керуються медичною класифікацією Л.В. Неймана та педагогічною Р.М. Боскіс. Єдиного підходу до класифікації дітей з вадами слуху не існує. Причинами цього є те, що в основу класифікацій покладені різні критерії. Аналіз науково-методичної літератури свідчить що, порушення слуху впливає на весь хід розвитку дитини як психічного так і фізичного.

До проблем, що вимагають вирішення, можна віднести: недостатню ефективність існуючих методик початкового навчання фізичної культури у спеціальних навчально-виховних закладах для дітей зі зниженим слухом I-II ступенів; обмеженість засобів, які використовуються в процесі навчання у фізичному вихованні дітей зі зниженим слухом, відсутність раціонального поєднання словесних і наочних методів навчання; відкритими залишаються

питання про вікову динаміку фізичного розвитку, соматичного здоров'я, фізичної підготовленості, фізичної та розумової працездатності, психомоторної функції дітей зі зниженим слухом.

2. Проведення констатуючого експерименту дозволило визначити:

- що досліджуваний контингент дітей має певний розподіл структури причин, які призводять до порушень слуху у дітей зі зниженим слухом: спадковість – 42 %; негативна дія ототоксичних антибіотиків – 27 %; травми – 8 %; нез'ясовані причини – 11 %; проблеми під час вагітності матері – 5,6 %; вірусно-інфекційні захворювання дитини – 6,4 %;

- суттєве відставання, у переважній більшості, 8-річних від 9-ти та 10-тирічних дітей зі зниженим слухом у морфофункціональних показниках;

- що у віковій динаміці показників соматичного здоров'я досліджуваних дітей не встановлено певних тенденцій, однак сума балів за якими проводиться оцінка рівня здоров'я у дітей зі зниженим слухом дорівнює від 0 до 4 та відповідає низькому та нижче середнього рівням соматичного здоров'я, що за методикою Г.Л. Апанасенко відносить дітей 8-10 років зі зниженим слухом до групи ризику, що потребують спрямованих профілактично-оздоровчі та корекційні дії;

- аналіз вікової динаміки індексу рухової активності показав, що найбільший приріст відбувається у віці від 9 до 10 років, як дівчаток так і хлопчиків;

- що найбільші прирости у показниках фізичної підготовленості дівчаток і хлопчиків відбулися у віці від 9 до 10 років. Лише у прояві швидкості, швидкісно-силових якостей, сили та статичної рівноваги з відкритими очима вік у хлопчиків від 8 до 9 років виявився більш сприятливим;

- у віковій динаміці фізичної та розумової працездатності дівчат та хлопчиків зі зниженим слухом вірогідні зміни встановлені між дітьми від 8 до 9 років та між 8- та 10-річними дітьми майже за всіма показниками ($P < 0,01 \div 0,001$), у віці від 9 до 10 років ці показники не зазнають суттєвих змін ($P > 0,05$);

- у вікових змінах показників психомоторної функції дівчат і хлопчиків відсутність вірогідних розбіжностей. Лише у показниках тепінг-тесту зафіксовано вірогідне відставання хлопчиків 8 років від 9 і 10-річних ($P < 0,001$).

3. Результати констатуючого етапу експерименту стали основою для розробки експериментальної методики. Застосування у навчально-виховному процесі з фізичного виховання інструментального методу реєстрації показників психомоторної функції за допомогою авторського приладу ЛІГА-11, який використовує комп'ютерну "Програму аналізу й обробки даних BollMotijn" зробило ефективним контроль за технікою виконання фізичних вправ. Це дозволяло, на основі зібраної інформації, яка отримана під час дослідження в режимі реального часу, проаналізувати дані, та на їх основі підібрати відповідні засоби та методи. Розроблені нами

регіональні оціночні таблиці зробили ефективним процес медико-педагогічного контролю за динамікою змін всіх досліджуваних показників

4. Експериментальна методика, в основі якої лежать ефективні форми, методи і засоби корекції психомоторної функції, позитивно вплинула на фізичний розвиток дітей зі зниженим слухом експериментальної групи. У дітей контрольної групи зміни також відбулися за всіма показниками фізичного розвитку, але вони були не значними ($P > 0,05$).

Відповідно відбулися позитивні зрушення у переважній більшості показників соматичного здоров'я дітей ЕГ. Аналіз впливу експериментальної методики на рівень соматичного здоров'я дітей ЕГ показав його зростання: у дівчат ЕГ від 1 до 7 балів (від низького до середнього рівня), у хлопчиків – від 1 до 4 балів (від низького до нижче середнього). Сума балів за якими проводиться оцінка рівня здоров'я у дітей зі зниженим слухом КГ дорівнює 1 балу, рівень розвитку соматичного здоров'я не змінився.

Реалізація авторської методики у значній мірі сприяла підвищенню тижневого індексу рухової активності дітей ЕГ: у дівчат на 22,29%, у хлопчиків – на 18,08%. У дітей контрольної групи у показнику індексу рухової активності вірогідних змін не відбулося ($P > 0,05$).

5. Застосування експериментальної методики в режимі дня дало змогу покращити показники фізичної підготовленості дітей експериментальної групи. За всіма показниками фізичної підготовленості у дітей ЕГ відбулися достовірні зрушення (від 7,53 % до 41,82 %) ($P < 0,01 \div 0,001$). У дітей КГ теж відбулися зміни, але за абсолютними та відносними величинами вони були статистично не достовірні ($P > 0,05$).

6. У результаті проведеного експерименту показники розумової працездатності (точність виконання завдання та коефіцієнт розумової продуктивності) в дітей ЕГ мали достовірні позитивні зрушення: показник точності виконання завдання збільшилися у дівчат на 22,9 %, у хлопчиків - на 26,72 %, коефіцієнт розумової продуктивності у дівчат збільшився на 24,76 %, у хлопчиків – на 31,77 %. У всіх випадках рівень вірогідності змін виявився досить високий ($P < 0,05 \div 0,001$). Обсяг зорової інформації та швидкість переробки зорової інформації в дітей ЕГ та КГ не зазнали вірогідних змін ($P > 0,05$). У дітей КГ в деяких випадках (у дівчаток КГ у обсязі зорової інформації та у хлопчиків КГ у швидкості переробки зорової інформації) динаміка змін була негативна ($P > 0,05$). Аналогічні зміни відбулися за показником фізичної працездатності: результати з даним тестом збільшилися у дівчат на 7,67 %, у хлопчиків ЕГ на 8,7 % ($P < 0,001$). У дітей КГ теж відбулися зміни, але за абсолютними та відносними величинами вони були статистично не значними ($P > 0,05$).

7. У всіх досліджуваних показниках психомоторної функції дітей ЕГ під впливом експериментальної методики відбулися вірогідні зміни: швидкість простої сенсомоторної реакції у дівчат ЕГ покращилася на 30,05 %, швидкість реакції вибору - на 20,05 %, реакція на об'єкт, що рухається – на 36,64 %. У хлопчиків ЕГ відбулися аналогічні зміни: швидкість простої

сенсомоторної реакції – на 27,67%, швидкість реакції вибору – на 20,74%, реакція на об'єкт, що рухається – на 36,19% ($P < 0,05 \div 0,01$) ($P < 0,05 - 0,001$). У дітей КГ за винятком сприйняття силових зусиль статистично достовірних змін не відбулося ($P > 0,05$).

8. Позитивні зрушення у результатах експериментальної групи в значній мірі позначилися на тісноті взаємозв'язків показників психомоторної функції та обсягом рухової активності з показниками розумової і фізичної працездатності. Встановлено значний рівень взаємозв'язків (від $r = -0,703$ до $r = 0,817$), який підтверджує наше припущення що використання комплексів спеціально підібраних фізичних вправ та ігор з корекції показників психомоторної функції буде сприяти не тільки покращенню фізичної але і розумовій працездатності.

Таким чином, можна констатувати, що експериментальна методика корекції психомоторної функції, виявилася ефективною і може бути впроваджена в практику роботи з фізичного виховання в спеціальних навчально-виховних закладах. Перспектива подальших досліджень полягає у пошуку та вдосконаленні методів фізичного виховання на більш ранніх етапах розвитку.

СПИСОК РОБІТ, ЯКІ ОПУБЛІКОВАНІ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати

1. Гацоева Л. С. Характеристика морфофункціональних показників фізичного розвитку дітей з вадами слуху молодшого шкільного віку / Л. Гацоева // Здоров'я і освіта: проблеми та перспективи : спец. вип. за матеріалами II Міжнар. наук.-практ. конф. – Донецьк : Норд Комп'ютер. – 2010. – № 2 – С. 18–23.
2. Гацоева Л. С. Особливості фізичної підготовленості дітей 8–10 років зі зниженим слухом / Л. Гацоева // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. – Вип. 11. – Вінниця, 2011.- С. 41–46.
3. Гацоева Л. С. Показники рухової активності дітей зі зниженим слухом 8–10 років / Л. Гацоева // Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : зб. наук. праць. Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)». – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 10. – С. 167–170.
4. Куц О. С. Проблеми занять фізичною культурою з дітьми зі зниженим слухом за нормативними документами та програмою з фізичного виховання. / О. Куц, Л. Гацоева // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт / гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів : ЧДПУ, 2011. – Вип. 86, т. 1. – С. 432–436. *Здобувачеві належить організація і проведення дослідження стану фізичного виховання у спеціальній школі-інтернату для дітей зі зниженим слухом теоретичне обґрунтування та аналіз результатів, складання рекомендацій щодо покращення стану проблеми.*

5. Гацоева Л. С. Комп'ютерна система контролю психомоторної функції дітей зі зниженим слухом / Л. С. Гацоева, Ф. М. Цивільський // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія "Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт". – № 91. – 2011. – С. 49–52. *Здобувачеві належить організація і проведення дослідження стану психомоторної функції дітей зі зниженим слухом, концептуальна модель дослідження, схема алгоритму тестування та аналіз і обробка результатів.*
6. Гацоева Л. С. Динаміка показників психомоторної функції дітей 9–10 років зі зниженим слухом під впливом експериментальної методики / Л. Гацоева, О. Куц // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. – Т. 1., вип. 12. – Вінниця, 2011. – С. 134–138. *Здобувачеві належить організація і проведення дослідження змін показників, аналіз результатів, складання рекомендацій щодо покращення стану.*
7. Гацоева Л. С. Соматичне здоров'я дітей зі зниженим слухом та його зміни під впливом експериментальної методики / Л. Гацоева // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. – вип. 13. – Вінниця, – 2012.- С. 18-23.
8. Гацоева Л. С. Використання комп'ютерної системи контролю у експериментальній методиці для корекції сприйняття часу у дітей молодшого шкільного віку зі зниженим слухом / Л. Гацоева О. Куц, // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт / гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів : ЧДПУ, 2012. – Вип. 92, т. II. – С. 32–35.

Опубліковані праці апробаційного характеру

1. Гацоева Л. С. Причини порушень слуху у дітей, які навчаються у спеціальних навчальних закладах / Л. С. Гацоева // Проблеми сучасної валеології, фізичної культури та реабілітації. – Херсон : ХДУ, 2010. – С. 19–23.
2. Малярєнко І. В. Рухова активність та фізична працездатність дітей 8–10 років зі зниженим слухом / І. В. Малярєнко, О. С. Куц, Л. С. Гацоева, // Проблеми сучасної валеології, фізичної культури та реабілітації : зб. наук. пр. за матеріалами V Всеукр. наук.-практ. конф. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2011. – С. 56–57. *Здобувачеві належить організація і проведення дослідження, аналіз стану проблеми рухової активності дітей зі зниженим слухом, підготовка статті до друку.*
3. Гацоева Л. С. Вплив експериментальної методики на розвиток психомоторної функції дітей 8–10 років зі зниженим слухом / Л. Гацоева, А. Драчук // Актуальні проблеми юнацького спорту : матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. – Херсон : ХДУ, 2011. – С. 24–25. *Здобувачеві належить організація і проведення дослідження, аналіз стану проблеми, підготовка статті до друку.*
4. Гацоева Л. С. Вплив експериментальної методики корекції психомоторної функції на фізичний стан дітей молодшого шкільного віку зі зниженим

слухом / Л. Гацоева // Актуальні проблеми юнацького спорту : матеріали Х Всеукр. наук.-практ. конф. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2012. – С. 24–25.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

1. Гацоева Л. С. Методика корекції психомоторної функції дітей молодшого шкільного віку зі зниженим слухом засобами фізичного виховання / Л. С. Гацоева, О. С. Куц, І. В. Маляренко. – Вінниця: ТОВ „Ландо ЛТД”, 2012. – 246 с.
2. Гацоева Л. С. Особливості розвитку пізнавальної діяльності дітей зі зниженим слухом / Лілія Гацоева // Актуальні проблеми юнацького спорту. – Херсон, 2010. – С. 186–189.
3. Гацоева Л. С. Показники рівня фізичного розвитку слабочуючих дітей середнього шкільного віку / Л. С. Гацоева, І. М. Маляренко // Проблеми сучасної валеології, фізичної культури та реабілітації : зб. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. Херсон : ХДУ, 2009. – С. 65–69. *Здобувачеві належить організація і проведення дослідження, аналіз стану проблеми, підготовка статті до друку.*
4. Гацоева Л. С. Порівняльна характеристика показників фізичного розвитку дітей зі зниженим та нормальним слухом молодшого шкільного віку / Л. Гацоева // Фізична культура, спорт та здоров'я нації. № 9. – Вінниця, 2010. – С. 5–10.
5. Гацоева Л. С. Порівняльна характеристика показників фізичної підготовленості глухих та слабочуючих дітей та дітей, у яких слух у нормі / Л. Гацоева, І. Маляренко, Б. Кедровський // Актуальні проблеми юнацького спорту : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-практ. конф. – Херсон : ХДУ, 2009. – С. 210–214. *Здобувачеві належить організація і проведення дослідження, аналіз стану проблеми фізичної підготовленості дітей з вадами слуху, підготовка статті до друку.*
6. Гацоева Л. С. Теоретичні аспекти розвитку фізичних якостей дітей з ослабленим слухом засобами баскетболу / Л. Гацоева, І. Маляренко // Актуальні проблеми юнацького спорту : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. конф. – Херсон : ХДУ, 2008. – С. 200–204. *Здобувачеві належить теоретичний аналіз стану проблеми розвитку фізичних якостей дітей з вадами слуху, організація і проведення дослідження, підготовка статті до друку.*
7. Маляренко І. Особливості методики навчання фізичним вправам дітей з порушенням слуху / І. Маляренко, Л. Гацоева // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. пр. – Вип. 8, т. 1. – Вінниця, 2009. – С. 209–216. *Здобувачеві належить теоретичний аналіз стану проблеми, організація і проведення дослідження, підготовка статті до друку.*
8. Маляренко І. Сучасні підходи до класифікації порушень у дітей з вадами слуху / І. Маляренко, Л. Гацоева // Наук. часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)» : зб. наук. пр. – К. : Вид-во НПУ ім.

- М. П. Драгоманова, 2010.- Вип. 7. – С. 167–171. *Здобувачеві належить теоретичний аналіз стану проблеми типології дітей з вадами слуху, організація і проведення дослідження, підготовка статті до друку.*
9. Комп'ютерна програма “Програма аналізу й обробки даних “BallMotion””: а. с. 41068 Україна Ф. М. Цивільський, Л. С. Гацєва, О. С. Комісаров. №. 1756 ; заявл. 20.09.2011 ; зареєстр. 21.11.2011. 1 с

Анотація

Гацєва Л.С. Корекція психомоторної функції дітей 8-10 років зі зниженим слухом засобами фізичного виховання. Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту зі спеціальності 24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Харківська державна академія фізичної культури, Харків, 2013.

Мета дослідження полягає корекції психомоторної функції дітей 8-10 років зі зниженим слухом засобами фізичного виховання на основі системного використання засобів і методів фізичного виховання та оптимізації рухової активності

Об'єкт дослідження – система фізичного виховання дітей 8-10 років зі зниженим слухом. Предмет дослідження – корекція психомоторної функції дітей 8-10 років зі зниженим слухом засобами фізичного виховання.

Досягнення поставленої мети припускало вирішення таких завдань: проаналізувати за літературними даними зміст корекційних програм та методик фізичного виховання дітей зі зниженим слухом; вивчити рівень фізичного стану дітей 8-10 років зі зниженим слухом; виявити вікову динаміку розвитку рухової активності, фізичної і розумової працездатності, фізичної підготовленості та психомоторної функції дітей зі зниженим слухом; розробити оціночні таблиці фізичного розвитку, фізичної підготовленості, рухової активності, фізичної та розумової працездатності та психомоторної функції дітей зі зниженим слухом молодшого шкільного віку; розробити та експериментально обґрунтувати авторську методику корекції психомоторної функції дітей 8-10 років зі зниженим слухом засобами фізичного виховання.

На основі експериментальних даних розроблено методичні рекомендації для учителів фізичної культури спеціальних загальноосвітніх шкіл „Методика корекції психомоторної функції дітей молодшого шкільного віку зі зниженим слухом засобами фізичного виховання”.

Ключові слова: молодші школярі, корекції, психомоторна функція фізичне виховання, рухова активність, фізична підготовленість, засоби, методи.

Гацєва Л. С. Коррекция психомоторной функции слабослышающих детей 8-10 лет средствами физического воспитания. - Рукопись.

Диссертация на получение научной степени кандидата наук из физического воспитания и спорта по специальности 24.00.02 - Физическая культура, физическое воспитание разных групп населения. - Харьковская государственная академия физической культуры, Харьков, 2013.

Цель исследования заключается у коррекции психомоторной функции детей 8-10 лет со сниженным слухом средствами физического воспитания на основе системного использования средств и методов физического воспитания и оптимизации двигательной активности

Объект исследования - система физического воспитания слабослышащих детей 8-10 лет. Предмет исследования - коррекция психомоторной функции слабослышащих детей 8-10 лет средствами физического воспитания.

Достижение поставленной цели предполагало решение таких заданий: проанализировать по литературным данным содержание коррекционных программ и методик физического воспитания слабослышащих детей; изучить уровень физического состояния; выявить возрастную динамику развития двигательной активности, физической и умственной работоспособности, физической подготовленности и психомоторной функции; разработать оценочные таблицы физического развития, физической подготовленности, двигательной активности, физической и умственной работоспособности и психомоторной функции; разработать и экспериментально обосновать авторскую методику коррекции психомоторной функции слабослышащих детей 8-10 лет средствами физического воспитания.

Внедрено учебное пособие «Методика коррекции психомоторной функции детей младшего школьного возраста со сниженным слухом средствами физического воспитания» в практику физического воспитания специальных общеобразовательных школ и школ-интернатов. Рекомендации могут быть использованы в процессе подготовки специалистов по физическому воспитанию и физической реабилитации при преподавании дисциплин «Адаптивная физическая культура», «Валеология» и «Физическая реабилитация».

Ключевые слова: младшие школьники, коррекция, психомоторная функция, физическое воспитание, двигательная активность, физическая подготовленность, средства, методы.

Gatsoeva L. S. Correction psychomotor function of partially deaf children 8-10 years means of physical education. - Manuscript

Dissertation for the competition to gain a scientific degree of candidate of sciences from physical education and sport on speciality 24.00.02 –Physical culture, physical education of different population groups. – Kharkiv State Academy of Physical Culture, Kharkiv, 2013.

The purpose of the study is a correction of psychomotor function of children 8-10 years with hearing loss means of physical education on the basis of

systemic use of means and methods of physical education and physical activity to optimize

The object of study - a system of physical education of children 8-10 years with diminished hearing. Purpose of the study - the correction of psychomotor function of children 8-10 years with diminished hearing means of physical education

Achieving this goal imply the following tasks: analyze literature data content remedial learning programs of physical education of children with diminished hearing to examine the level of physical condition of children 8-10 years with diminished hearing; identify the age dynamics of physical activity, physical and mental performance, physical fitness and psychomotor function of children with diminished hearing, develop evaluation table of physical development, physical fitness, physical activity, physical and mental performance and psychomotor function of children with diminished hearing primary school age, to develop and experimentally justify the author's method of correction of psychomotor function of children 8-10 years with diminished hearing by means of physical education.

Based on experimental data developed guidelines for teachers physical training of special schools “Methods of correction of psychomotor function of partially deaf children of primary school means of physical education”

Keywords: younger students, correction, psychomotor function, physical education, physical activity, physical training, means, methods.